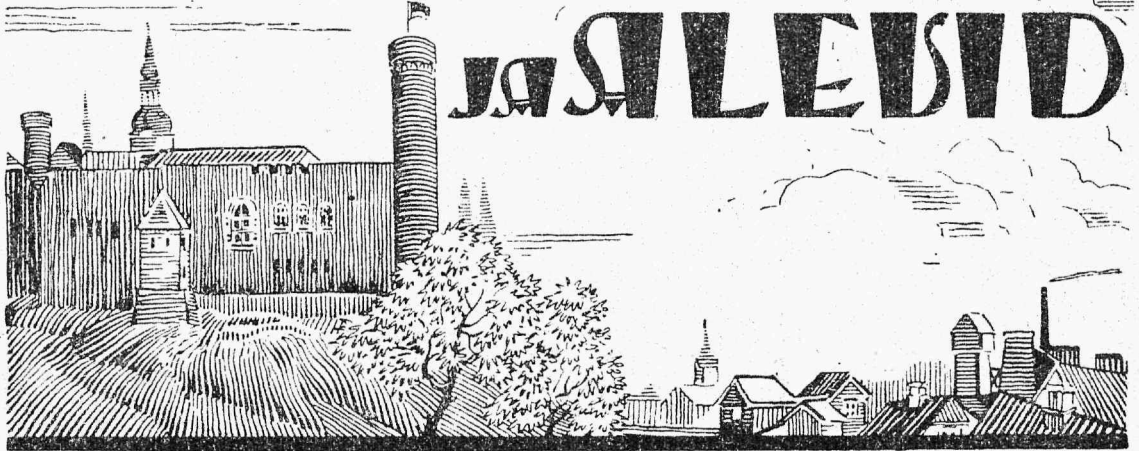

LINNAD

JA ALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas.

Vastutav toimetaja: V. Smetanin.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, raekoda.

Ilmub 10 korda aastas

V aastakäik

Numbri hind 25 senti.

Nr. 42

Oktoober

1932

SISU:

Eesti linnade ja alevite tervishoid 1920—
1930. — Dr. M. Püüman.

Uue Ehituseseadustiku eelnõu sihtjooni.
— S. Selter.

Välismaal toimetatud Eesti kodanikkude
abielulahutamise registreerimisest.

Linnade ja alevi administratiivpiiride
laiendamisest Soomes.

Läti Linnade Liidu 1931. aasta tegevuse
aruanne.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 42	Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn raekoda. Telef. 431-32.	1932
V AASTAKÄIK	Ilmub 10 korda aastas.	Oktoober
	Numbrihind 25 snt.	

Eesti linnade ja alevite tervishoid 1920.—1930.

*Dr. med. M. Püümani ettekanne E. L. L. Esindajatekogu koosolekul Võrus,
19. juunil 1932. a.*

Esimesel linnade ja alevite kongressil jaanuaris 1920. a., oli minul võimalik tutvustada lugupeetud kongressi liikmeid meie linnade ja alevite heakorra ja tervishoidlise seisukorraga, nii hästi või halvasti kuidas see oli võimalik tolleaegsete puudulikkude statistiliste andmete põhjal. Praegu, kus juba üle 10. aasta oleme võinud enam-vähem rahulikkudes oludes tööd teha, olgugi et majandusline olukord, iseäranis viimastel aastatel on ebasoodne ja alatasa halvenev, pole ülearune peatuda vähe ja heita pilku tagasi tehtud tööle. Ma pean alguses kohe juhtima tähelepanu sellele, et statistilised andmed, mis minul üksikute linnade ja alevite kohta kasutada, on kahjuks praegugi veel puudulikud, nii et ma kõigi linnade ja alevite kohta täit ülevaadet ei saa anda. Üldiselt peab tähendama, et me pole veel suutnud teostada kõike seda, mida meie oma riiklise iseseisvuse algpäevil teostada kavatsesime, kuid mõndagi on siiski suudetud saavutada, olgugi et see tihtipeale on olnud seotud suurte jõupingutustega.

Tõsiseks ühe ehk teise maa tervishoidlise seisukorra näitajaks on rahva surevus, — üldine ja eriti veel rinnalaste juures, — ja haigestumine, eriti nakkushaigustesse. Et saada enam-vähem selgemat pilti tervishoidlisest seisukorrast meil Eestis, siis lubatagu mulle tuua ette võrdluseks mõned arvud mujalt. Minul on kasutada andmeid Euroopariikest 1928. a. kohta. Nii on surevus tuhande elaniku kohta Hollandis 9,6, Norras 10,6, Taanis 11,0, Saksas 11,6, Inglismaal 11,7, Rootsis ja Šveitsis 12,0, Belgias 12,8, Kreekas 13,1, Iirimaaal 14,1, Austrias 14,4, Soomes 14,5, Tšehhoslovakkias 15,1, Lätis

15,4, Leedus ja Itaalias 15,6, Eestis 15,9, Prantsusmaal 16,5, Poolas 16,7, Ungaris 17,2, Hispaanias 18,4, Portugalis 18,9, Nõukogude Vene (Euroopaosas) 20,3 ja Rumeenias 22,9. Nii seisab Eesti nimeetatud 25. Euroopariigi seas 17. kohal; meie lähemad naabrid — Läti ja Leedu on paremas seisukorras — Soomest ja Skandinaavia riikest rääkimata. Surevus linnades on veidi vähem üldsurevusest peamiselt seetõttu, et linnades on vähem rinnalapsi ja rauke, kellede surevus kõrgem, kuid üldiselt on ka Eesti linnades surevus kõrgem kui tähtsamates Euroopa linnades. Nii on 1000. elaniku kohta surevus Rotterdamis 8,1, Amsterdamis 9,0, Londonis 10,1, Helsingis 10,4, Oslos 10,4, Stuttgartis 10,4, Bernis 10,6, Leipzигis 10,9, Stokholmis ja Hamburgis 11,1, Dresdenis 11,2, Prahast 11,6, Birminghamis 11,6, Berliinis 11,8, Brüsselis 12,0, Leningradis 12,2, Roomas 12,3, Riias 12,3, Moskvas 13,1, Viinis 13,2, Tallinnas 13,8, Varsavis 14,3, Pariisis 14,4. Need on keskmised arvud 1922—1925. aastate kohta. Siin seisab Tallinn ja ühes sellega ka teised Eesti linnad viimaste seas; isegi Leningradi ja Moskva surevus on vähem kui Tallinnas, olgugi et 1921. ja 1922. a. surevus oli seal kohutav — kuni kolmkümmend 1000 elaniku kohta. Eriti eeskujulikud on Hollandi suured sadamalinna; nende järele sammub London ja Soome pealinn.

Kui asuda rinnalaste surevuse juure, siis näeme, et ka siin ei ole asjad palju paremad; järgmised arvud näitavad rinnalaste surevust üksikuis Euroopariikes. Kõige madalam rinnalaste surevus on Norras — 48,3 1000 sündinu kohta.

Norra järele asuvad suurenevas järjekorras Rootsi 55,8, Šveits 56,8, Hollandi 58,7, Inglismaa 69,7, Taani 83,4, Soome 85,6, Läti 95,7, Prantsusmaa 97,0, Preisimaa 97,1, Saksamaa 101,6, EESTI 114,6, Bulgaaria 147,3, Leedu 151,0, Ungari 184,8 ja lõpuks Nõukogude Vene (Euroopaosa) 216,2. Loetletud 17. riigist seisab Eesti rinalaste surevuse alal 12 kohal; ka siin on Skandinaaviariigid kui ka meie lähemad naabrid Läti ja Soome palju paremas seisukorras. Ka nakkushaiguste üldarv on meil võrdlemisi kõrge — olgugi et ta peaaegu on jäänud poole vähemaks kui see oli 1920. a. Nakkushaiguste üldarv 1920. a. oli 15168 ja 1930. a. 7678; kümne tuhande elaniku kohta tuli 1920. a. 142,1 ja 1930. a. 68,8 haigusjuhtu; selles kõrguses on nakkushaigused püsinud peaaegu 10 a. jooksul, ainult 1926. ja 1927. a. oli tugev tõus — 85,7 ja 90,3 — sarlaki- ja leetrihaiguste levimise tõttu; kõigevähem nakkushaigusi oli meil 1924. a. — 26,3 — 10.000. elaniku kohta; samuti vähenenud on nakkushaigused 1931. a. Viimase aasta koeffitsient on 29 — nii siis kõigelahem 1924. a. arvule. Kui üldiselt peatuda nakkushaiguste juures, siis seisukord polegi kuigi roosiline: nakkushaiguste arv on siiski liig kõrge, võrreldes teiste maadega. Kuid kõige peale vaatamata — kui lähemalt asja juurde asuda — võib nende haiguste juures siiski märgata tervenevat protsessi: sarlaki- ja leetrihaigused, mis meie nakkushaiguste arvu üksikutel aastatel tõstavad, — võivad ka seal levineda, kus tervishoidlised tingimused on head — näit.: Soomes ja Rootsis, nii et nende haiguste levimine ei anna otsekohe tõelist pilti ühe ehk teise maa tervishoidlisest seisukorrast. Nad võivad ka õhu kaudu levineda, vaatamata sellele, et üldised tervishoidlised tingimused on head. Tõelisemat pilti annavad kõhusoetõbi (*Typhus abdominal.*) ja kõhusoetõve-taolised haigused n. n. paratyphused ja verine kõhutõbi — Dysenteria. Viimased haigused on aga vähenenud alatasa, 1920. aastast alates. Täpelist soojatõve (*Typhus exantem.*) ei ole 1928. aastast peale meie riigi piirides enam ette tulnud; samuti on kadunud meil ka korduv soetõbi (*Typhus recurrens*) 1925. aastast peale ja rõuged 1927. a. peale; kõhusoetõbe oli 1920. a. — 10,2 juhtu 10.000. elaniku kohta; sellest ajast peale on ta alatasa vähenenud, nii et 1930. a. on ainult 2,9 juhtu 10.000. elaniku

peale; paratyphust oli 1925. a. veel 2,2 ja 1930. a. 1,3; ka verist kõhutõbe on viimastel aastatel olnud üksikud juhud üle riigi; 1930. a. ei ole ühtegi haiguse juhtu registreeritud. See asjaolu, et meil rõugehaigust ega täpi- ja korduvat soetõbe ei ole ja et kõhusoetõbi, paratyphused ja verine kõhutõbi jäävad aast-aastalt ikka vähemaks, ongi sisuliselt maa tervishoidlise seisukorra näitajaks ja siin võime rahulduse tundega konstateerida, et viimase 10. aasta jooksul tervishoidline seisukord muutub alatasa paremaks — olgugi pikkamööda ja selleks on kaasaaidanud — nagu edaspidi näeme — väga mitmesugused parandused, tehtud nii heakorra kui ka tervishoiu alal, mis on aidanud tõsta elanikkude üldist tervishoidlist taset. Kui nüüd asuda meie linnade ja alevite tervishoidlisele seisukorrale lähemale, siis peatun alguses neil küsimustel, mida käsitasin 1920. a. kongressil: teed ja kanalisatsioon, veevärk, korteriküsimus, koolimajad jne. ja lõpeks peatun asutiste juures, mida tervishoiu alal oleme suutnud 10. a. jooksul juure soetada.

Meie linnade ja alevite teede või tänavate kohta võib öelda järgmist: Tallinna teede pikkus oli 1920. a. 139,7 km; sellest oli sillutatud: parkett-kividega 3,2%; munakividega 30,7%; šosseeritud 42,9% ja täiesti sillutamata 23,2%; 1930. a. oli teede pikkus 173,26 km; sellest on asfaldiga kaetud 2,72%; parkett-kividega 4,09%; munakividega 33,82%; prügitatud 27,39%; prügitatud ja tõrvatud 8,1%; bituumendatud makadami 4,04%; tsement-betooni ja tsement makadami 0,14% ja prügitamata ja sillutamata teid 19,63%.

Sellest on näha, et meie pealinna teed on 10. a. jooksul palju paranenud; tolmu pilveid, mis suvistel tuulistel ilmadel 10. aasta eest pealinna oma alla matsid, ei ole kas sugugi olemas ehk kui on, siis vähesel määral ja seda, tänu teede ajakohasele sillutamisele.

Tartu teede pikkus oli 1920. a. 64 km ja sellest oli 80% kividega sillutatud ja 20% kruusateid; 1930. aastal oli Tartu teede üldpikkus 110 km, sellest kaetud asfaldiga — 0,29%, parkett-kividega — 2,38%, munakividega — 45,48%, prügitatud — 2,38% ja sillutamata — 49,47%.

Narva linna teede pikkus oli 1920. a. 94,4 km, sellest oli 30,26% munakividega sillutatud, prügitatud 9%, kuna muu osa sillutamata oli; 1930. a. oli Narva

teede pikkus 95 km, sellest on munakividega sillutatud 29,84%, prügitatud 11,0% ja prügitamata ja sillutamata teid on 59,13%.

Pärnu teede pikkus oli 1920. a. 56,1 km, sellest oli munakividega sillutatud 46%; 33% teedest oli sillutatud söeprügi ja purustatud kividega, kuna 21% teedest sillutamata oli. 1930. a. oli Pärnu teede pikkus 98,48 km, sellest oli munakividega sillutatud 30%, prügitatud 10% ja prügitamata ja sillutamata 60%. Siin peab tähendama, et Pärnus ehitati 1930. a. jooksul hulk teid — nii jalg- kui ka sõiduteid juure, nii et nende üldine pikkus on praegu 155,2 km.

Viljandi teede pikkus ühes alevitega oli 1920. a. 22 km, millest 25% munakividega sillutatud ja 75% kruusatud. 1930. a. oli Viljandi teede pikkus 48,5 km, sellest munakividega sillutatud 15,45%, prügitatud 4,28% ja prügitamata ja sillutamata 81,27%.

Rakvere teede pikkus oli 1920. a. 38,5 km, sellest sillutatud munakividega 36%, kuna muu osa teedest sillutamata oli; 1930. a. oli teede pikkus 43,69 km, sellest munakividega sillutatud 38%, kuna 62% on prügitamata ja sillutamata.

Valga teede pikkus oli 1920. a. 19,8 km, sellest munakividega sillutatud 55% ja 45% kruusatud; 1930. a. oli Valga teede pikkus 43 km, sellest 48% sillutatud munakividega, 2% prügitatud ja 50% prügitamata ja sillutamata.

Haapsalu kohta ma 1920. a. andmeid kahjuks ei ole suutnud saada; ka järgnevatel aastatel on andmed väga puudulikud; teede pikkus oli 1930. a. 24 km ja sellest sillutatud munakividega ligi 75% teedest, kuna ülejäänud osa teedest on prügitatud.

Paldiski teede pikkus oli 1920. a. 5,6 km, sellest munakividega sillutatud 0,4%, muu osa sillutamata; 1930. a. oli teede pikkus 7 km, sellest prügitatud 37,5% ja prügitamata ja sillutamata 62,5%.

Võru teede pikkus oli 1920. a. 8,8 km, sellest munakividega sillutatud 85% ja 15% sillutamata; 1930. a. oli Võru teede pikkus 11 km, sellest on munakividega sillutatud 93,4% ja sillutamata 6,6%.

Paide teede pikkus oli 1920. a. 9,3 km ja sellest 64,7% sillutatud munakividega ja 35,3% sillutamata; 1930. a. oli Paide teede pikkus 13,38 km, sellest sillutatud munakividega ligi 48%, prügitatud ligi 1% ja 51% on sillutamata.

Kuresaare teede pikkus oli 1920. a. ja 1930. a. 11 km, kõik olid munakividega sillutatud.

Petseri teede pikkus oli 1920. a. 5,6 km ja sellest munakividega sillutatud 40%; muu osa oli sillutamata; 1930. a. kohta puuduvad kahjuks andmed.

Nõmme teede pikkus oli 1920. a. 22 km, sellest oli 25% sillutatud taotud kividega ja 75% sillutamata; järgmiste aastate kohta kuni 1930. a. ei ole statistilisi andmeid Nõmme kohta olemas.

Põltsamaa kohta on käsitada olnud andmeid 1926. a. peale. Teede pikkus oli seal tolajal 21,16 km, sellest sillutatud munakividega 7,4%, prügitatud 14,2%, prügitamata ja sillutamata 78,4%; 1930. a. oli munakividega sillutust 8,2%, prügitatud 20,2% ja 71,6% sillutamata.

Tapa linna teede pikkus oli 1920. a. ligi 5 km, sellest oli munakividega sillutatud 33%, kruusaga 33% ja sillutamata 34%; 1930. a. oli Tapa teede pikkus 25 km, sellest sillutatud munakividega 16%, prügitatud 24% ja sillutamata 60%.

Türi teede pikkus oli 1920. a. 11 km, sellest 20% sillutatud kividega ja kruusaga, kuna 80% teedest sillutamata oli; 1930. a. oli teede pikkus ligi 15 km, sellest prügitatud 26,6% ja sillutamata 73,4%.

Tõrva kohta on minul andmeid 1926. a. peale. 1926. a. oli Tõrva teede pikkus 16,87 km, sellest oli prügitatud 12%, kuna 88% teedest sillutamata oli. 1930. a. oli munakividega sillutatud 9,4%, prügitatud niisama palju ja sillutamata teid 81,2%.

Lähemalt meie linnade teid vaadeldes, paistab silma, et meie linnade omavalitsused on teede peale viimaste 10. a. jooksul suurt rõhku pannud — uusi teid rajades ja vanu remonteerides ja sillutades; rõõmustaval viisil on meie suuremad omavalitsused teede sillutamise juures mitmesuguseid katteid tarvitama hakanud, sealjuures kodumaa saadusi kasutades. Praegu on veel varane teha lõpptust ühe ehk teise katte kohta tema kõlblikkuse, vastupidavuse ja tervishoidliste omaduste üle meie oludes — kuid võib loota, et mõne aasta järele ka see küsimus selgub, mis omalt poolt märksa kergendab meie vähemate omavalitsuste tööd teede sillutamise alal.

Mis puudub meie alevite teedesse, siis on alevite omavalitsused statistiliste andmete andmises väga kitsid olnud. 17.

alevist on minul andmeid kasutada ainult 8 alevi kohta; nimelt Jõgeva, Jõhvi, Kallaste, Kunda, Mustla, Mõisaküla, Sindi ja Suure-Jaani, kuna teised alevid mingisuguseid andmeid saatnud ei ole. Andmeid alevite kohta on olemas ainult 1926. a. aiates.

Jõgeva teede pikkus oli 1926. a. ja ka praegu 5,5 km, sellest oli sillutatud 1926. a. munakividega 3,6%, prügitatud 36,4% ja sillutamata 60%; 1930. a. munakividega oli sillutatud 22,5, prügitatud 36,4% ja sillutamata 41,1%.

Jõhvi teede pikkus on viimase 5. aasta jooksul 9,41 km peal püsinud — sellest munakividega sillutatud 3%, prügitatud 61% ja sillutamata 36%.

Kallaste teede pikkus oli 1926. a. ja 1930. a. 5,25 km, sellest munakividega sillutatud 1926. a. 6,6% ja 1930. a. 8,5%, muu osa teedest oli sillutamata.

Kunda teede pikkus oli 1926. a. 4,5 km, sellest munakividega sillutatud 16,6% ja prügitatud 83,4%. 1930. a. oli teede pikkus 6,4 km ja sellest sillutatud munakividega 11,7% ja prügitatud 88,3%.

Mustla teede pikkus on kuni 1930. a. olnud 15,3 km, sellest munakividega sillutatud 11,2%, kuna 88,8% teedest sillutamata on.

Mõisaküla teede pikkus 1930. a. oli 14 km, sellest prügitatud 25%, kuna 75% sillutamata on.

Sindi teede pikkus oli 1926. a. 4,7 km, sellest munakividega sillutatud 21,3% ja sillutamata 78,7%. 1930. a. oli teede pikkus 6,6 km, sellest munakividega sillutatud 28,5% prügitatud 16% ja sillutamata 55,5%.

Suure-Jaani teede pikkus oli 1926. a. 4,58 km, sellest munakividega sillutatud 43,6% ja sillutamata 56,4%.

Kilingi-Nõmmel oli 1920. a. teede pikkus 6,6 km, sellest munakividega sillutatud 20% ja 80% sillutamata.

Kuidas seal praegu teede seisukord sellest on puuduvad andmed; samuti puuduvad andmed ka teiste alevite kohta, mis üldise pildi saamiseks suureks takistuseks on ja mida kahetseda tuleb.

Käesolevate andmete põhjal võib ainult ühte konstateerida, et alevites teede sillutamise alal väike seisak on valitsemas, mis muidugi teatavate põhjustega seletatav, kuid kõigele vaatamata tahaks loota, et sellele alale alevite valitsused lähemas tulevikus rohkem tähelepanu pööra-

vad, mis üldisele tervishoidlisele seisukorrale oma mõju avaldamata ei jäta.

Eelpool loetletud linnade ja alevite teede valgustamiseks tarvitatakse elektrit peale Tallinna ja Tartu, kus peale elektri veel gaasiga valgustatakse.

Mis puutub kanalisatsioonisse, siis võib siin praegu tähendada.

Tallinnas oli kanalisatsiooni torustiku pikkus 1920. a. 70 km ja kanalisatsiooniga oli 59% kruntidest ühenduses. 1930. a. oli kanalisatsiooni torustiku pikkus 90 km, juurekasv 28,5% — ja ligi 64% krunte on kanalisatsiooni-võrguga ühenduses.

Üle ¼-saja aasta on Tallinnas valulapseks 4 km pikkune kuulus Härjapeajõgi, mis oma lehkavate vetega ümbruskonna õhku rüvetab — iseäranis suvisel ajal. Kuid tänavu aastal on viimaks nii kaugele jõutud, et hakati temale kinnist kanaali ehitama. Algus on igatahes tehtud ja võib olla on võimalik viia seda tööd ainult aastate järele lõpule, kuid ükskord lõpule viidud, aitab ta meie pealinna tervishoidlist seisukorda märksa parandada.

Tallinna kanalisatsiooni torustik on ehitatud järgmisest materjalist: šamott kivist 58,8%, tsemendist 27,2%, paekivist 1,8%, puust 4,4%, võlvkanaleid 7,2%, telliskivist 0,4%, lahtiseid kollektore 5,2%, ja muid kraave 1%. Kanalisatsioon jaguneb 8. iseseisvasse osasse, millest 2 Telliskopli lahte ja 6 linna alla merre jooksvad.

Tartu kanalisatsiooni torustiku pikkus oli 1920. a. ligi 41 km ja ligi 1600 krunti oli kanalisatsioonivõrguga ühenduses; 1930. a. oli Tartu kanalisatsiooni pikkus 51,28 km ja kanalisatsiooni võrguga ühendatud kruntide arv 1900. Kanalisatsiooni torustik on peaaesjalikult puust ja puudub osalt eeslinnas; tõrud ummistuvad väga sagedasti ja seetõttu võivad raiskveed puhastamiskastide kaudu kergesti teedele voolata, nagu see linna madalamates kohtades ka sünnib. Halb-tuseks on ka see asjaolu, et raiskveed linna piirides jõkke juhatakse; ka vabrikud, mis asuvad jõe ääres, juhivad oma raiskveed jõkke, mistõttu jõevesi linna kohal rüvetatakse ja mille all elanikud sagedasti kannatavad.

Narva linnal on kanalisatsioon ainult ühes osas olemas, 1920. a. oli kanalisatsiooni pikkus 11,7 km ja 1930. a. — 13,33 km. Südalinn on kanalisatsiooniga

täiesti varustatud; Uus-külas, Soldinos ja Paemurrus ei ole seda sugugi olemas, kuna ta Jaanilinnas ja Narva- ja Peetri agulites ainult osaline on. Raiskveed juhatakse jõkke linna pumbamaja kohal, pumbamajast allpool.

Pärnu kanalisatsiooni torustik on tsemendist, ülelinnaline ja ta pikkus oli 1920. a. ligi 24 km. 1930. a. oli torustiku pikkus 30,59 km.; raiskveed juhatakse linna kohal jõkke ja merde.

Viljandi kanalisatsioon on osaline; 1926. a. oli torustiku pikkus 9,9 km. 1930. a. 12,93 km.; torud on nagu Pärnuski tsemendist. Kanalisatsiooni võrguga on ühendatud 306 krunti. Raiskveed juhatakse heinamaadesse.

Rakveres 1920. a. kanalisatsiooni ei olnud, kuid 1927. a. hakati šamott kividest torustikku ehitama, mille pikkus on praegu 700 meetrit.

Valga kanalisatsioon on osaline, puust ja tsemendist; viimastel aastatel on puust torude asemel tsemendist torusid pandud. 1920. a. oli torustiku pikkus ligi 8 km.; 1930. a. 9,37 km., sellest 38% puust ja 62% tsemendist. Raiskveed juhatakse jõkke.

Põltsamaa paekivist kanalisatsiooni pikkus on praegu $\frac{1}{2}$ km.

Võrus on kanalisatsioon ülelinnaline, puutorudega; torustiku pikkus oli 1920. a. ligi 6 km.; 1930. a. 6,9 km.; viimaseil aastail on puutorude asemele hakatud tarvitama tsemendist torusid. Raiskveed juhatakse järve ja jõkke.

Teistel kodumaa linnadel ja alevitel peale Kunda ei ole veel mingisugust kanalisatsiooni olemas. Peab konstateerima, et meil suuremad linnad — eesotsas pealinnaga katsuvad iga aasta oma kanalisatsiooni võrku pikendada ja täiendada, kuna seal kus enne 1920. a. mingisugust kanalisatsiooni ei olnud — pole suudetud (paar üksikut juhtu väljaarvates) seda ka viimase 10. aasta jooksul ehitada.

Mis puutub meie linnade ja alevite vesivarustusse, siis peab siin järgmist tähendama: suur enamik meie linnadest ja kõik alevid saavad vett kaevudest. Tervishoidlikult jätab vesi paljugi soovida, iseäranis seal kus majad tihedalt ehitatud, kus puudub kanalisatsioon ja kus maapind seetõttu rüvetatud, mida edustavad omalt poolt tehniliselt halvasti ehitatud klosetid.

Kuid vesivarustamise alal on meil põhjust siiski rõõmu tunda; meie pealinn on

astunud sel alal suure sammu Lääne-Euroopale lähemale filterveevärgi ehitamise näol, olgugi, et see samm pealinnale võrdlemisi kalliks maksma läks — ligi 2 miljonit krooni. 29. november 1927. aastal on päev, mil algas linna korrapärane varustamine puhastatud veega. Eeltöid selleks tehti ligi paarkümmend aastat. Parandusi ja laiendusi tehakse seal veel praegugi. Suurt tööd nõuab settimiskaevedest muda kõrvaldamine ja basseinate juure ehitamine. Kui võrrelda vett, mida pealinn praegu filterveevärgi läbi saab veega, mida ta otsekohe järvest sai, siis on siin suur vahe: vesi on täiesti selge ja hea maitsega, kuna ta järvest saades tihipeale mudane ja lääge maitsega oli, iseäranis tuulistel suve päevadel; ka igasuguste pisilaste hulk on palju vähemaks jäänud — ehk hoopis ära kadunud. Lühidalt — pealinna vesi ei jäta tervishoidlikult midagi soovida. Need jõupingutused, mida pealinna omavalitsus filterveevärgi ehitamisega on teinud, väärivad täielikku tunnustamist.

Kuid filterveevärgi ehitamisega ei ole pealinna vesivarustamine veel lõppenud; üksikud linnaosad, nagu Lasnamägi ja Lilleküla on seni ilma keskvesivarustuseta; niisamuti on veemagistraali võrgul puudusi olemas: üksikutes kohtades liigpeened torud, mis tulekahju ajal küllaldaselt vett ei anna, veevärgi peamagistraalid ei ole ühendatud ringiks jne. Veevärgi täiendamise ja ümberehitamise kava on koostatud 30. aastaks ja see läheks maksma ligi 2,5 miljonit krooni. See näitab kui suurte kuludega puhtave varustamine seotud on, kuid tahame loota, et sellest üle saadakse.

Mis puutub pealinna veevärgi torustiku pikkusesse, siis oli ta 1920. a. 84,44 km. ja veevärgiga ühenduses olevate kruntide arv oli 3205; 1930. a. oli torustiku pikkus 100,22 km. ja krunte ühenduses veevärgiga 3605.

Mis puutub Tartusse, siis on veevärk olemas Ülikoolil ja Tartu jaamal, kuna elanikud 1930. a-ni peamiselt kaevudest vett said. Peale mitmesuguseid kalkulatsioone ja sellekohaseid uurimusi asus Tartu linnavalitsus veevärgi ehitamisele ja nagu 1930. a. aruandest näha oli torustiku pikkus 5,75 km. ja veevärgi ühenduses olevate kruntide arv 146. Vett saadakse Meltsiveski allikast. Nagu viimaste aastate (1929—1931) andmed näitavad ei sisalda Meltsiveski vesi ammoniaki ja

salpeetrihapet ja keedetud vee karedus on 19⁰ (saksa), siis võib seda vett täiesti kõlbuliseks pidada. See on palju parem kui praegune kaevuvesi, mida Tartu elanikud on sunnitud siamaani tarvitama.

Tartu linna statistikaosakonna andmeil on Tartus 2277 kaevu, neist pumpkaevusid 1728, lahtiseid 392, puurpumpkaevusid 97, arteesia kaevusid 47, elektri pumpkaevusid 2. Üldse on Tartu kaevud halvad nagu tähendasin; nad sisaldavad peale ammoniagi ja salpeetrihappe veel kloori ja palju batsille. Kaevude veed rüvetatakse peamiselt väljakäigukohtadest, mis tehniliselt halvasti ehitatud ja mustust maapinda lasevad.

Narva veevärgi torustiku pikkus oli 1920. a. 13,83 km. ja veevärgiga ühendatud kruntide arv 418. 1930. a. oli veevärgi torustiku pikkus 15,72 km. ja kruntide arv ühendatud veevärgiga 479; ligi $\frac{1}{3}$ linna elanikest saab vett kaevudest.

Viljandis saavad elanikud vett kaevudest ja linna veevärgist. 1920. a. oli linna veevärgiga ühenduses 142 maja,

kuna 357 maja said kaevudest vett. 1930. aastal on veevärgiga ühenduses olevate majade arv tõusnud 229-le; kuipalju seal maju praegu kaevudest vett saab ja kui pikk seal veevärgi torustik on — ei ole mul kahjuks mitte teada.

Petseris oli enne sõda veevärk olemas, mis sõja ajal maha põletati. Nüüd on ta jälle ülesehitatud ja elanikud saavad vett puurkaevust.

Kõik teised kodumaa linnad ja alevid saavad vett peamiselt kaevudest. Üksikutes kohtades on kaevuveed head — iseäranis kus olemas sügavad puurkaevud ja arteesiakaevud, kuid paljudes kohtades jätavad kaevude veed väga palju tervishoidliselt soovida just ümbritseva maapinna rüvetuse tõttu. Mida tihedamalt ühes ehk teises kohas elanikud elavad, seda rohkem rüvetatakse maapinda ja seda rohkem on võimalusi kaevu vete rüvetamiseks iseäranis linnades ja alevites, kus kanalisatsioon puudub ja väljakäigukohad tehniliselt puudulikult ehitatud.

Uue Ehituseseadustiku eelnõu sihtjooni.

K. Selter.

1.

Selleks et selgitada uue ehituseseadustiku tarvidust, poleks liigne sissejuhatuseks selgitada senimaksva, end. Vene riigilt päritud ehituseseaduse (Sead. Kogu XI k.) puudusi. Kuid kuna need puudused on igale linnaomavalitsuse tegelasele hästi teada, siis langeb ära tarvidus peatada nende juures pikemalt.

Uue ehituseseadustiku väljatöötamise ja maksmapanemise mõte tekkis juba aastate eest, kuid konkreetsema kuju need kavatsused omandasid alles 1929. a., mil Teedeministeeriumi juures moodustati komisjon uue seadustiku väljatöötamiseks. Komisjonis arutati tähtsamaid põhilauseid, millele tuleks rajada uue seadustiku kava. Kava koostamine nende põhilauseite alusel tehti ülesandeks ühele komisjonile liikmele — nende ridade kirjutajale. Kava valmis juba 1930. a. ja saadeti arvamuste avaldamiseks asjast huvitatud asutistele ja organisatsioonidele ning asjatundjatele.

Vahepeal on küll saanud seisukohad

eelnõu kohta, kuid viimane pole nihkunud palju edasi. See pole aga imekspandav, kuna ehituseseadustik oma iseloomult on igas riigis kõige kestvamate tagajärgedega seadus ja selle tõttu kõige püsivam seadus. Selle pärast see seadus nõuab eriti põhjalikkust ja pikka kaalumist. Me näeme et ka mujal, teistes riikides, ehituseseaduste kavad on valminud aastaid ja et paljuid aastaid on kulunud enne kui need kavad muutusid seadusteks. (Näiteks Soomes eelnõu oli juba 1924. aastal valmis, kuna seadus võeti vastu alles aasta-paar tagasi.)

Käesolevas kirjutises tahaksin piiruda ainult kokkuvõtliku ülevaatega uue ehituseseadustiku eelnõust ja märkida tema sihtjooni.

2.

Uue ehituseseadustiku koostamisel tekkis kõigepealt selle seadustiku maksvuse küsimus. Ehitustegevuse normeerimise tarvidus tundub muidugi kõigepealt linnades ja alevites, mispärast need piirkon-

nad moodustavad ehitusseaduse maksvuse pärisala (kava § 1. esimene lõige).

Kuid praeguses ühiskonnas, kus riik väga mitmel põhjusel on suurel määral huvitatud oma kodanikkude tervishoiust, rahva vara kaitsest ja liiklemise arendamisest, ehituseseadustiku maksvus ei või piirduda ainult linnade ja alevitega, vaid nimetatud huvide kaitseks paratamatult on tarvilik normeerida ehitustegevust ka väljaspool linnu ja aleveid mõnede eeskirjadega. Öeldu maksab eriti ravitus- ja suvituspaikade ja alevikkude kohta. Sääraseid üldiseid ülemaalisi seaduse-eeskirju on aga vähe — ning paljud linnades kohased normid osutuks maal sobimatuiks (§ 1, teine lõige).

3.

Ehitustegevuse normeerimine pole mõeldav ilma maa-alade liigitamiseta, s. o. ilma et kompetentne võim määraks missuguseks otstarbeks võib teatud maa-ala kasutada linnas või alevis. See äratundmine on viinud Lääne-Euroopa omavalitsustegelasi veelgi kaugemale. Nad ütlevad: teatavasti ei teki linn üleöö, vaid aegamööda. Linna tekkimine oleneb teatud looduslikest ja sotsiaalseist eeldustest. Sellepärast pole õige hakata normeerima ehitustegevust, eriti aga maa-alade kasutusotstarvet alles siis, kui linn on juba tekkinud, vaid see normeerimine peab algama juba idus, siis kui linna (ega alevikku) polegi veel olemas, vaid on paljas looduslik või sotsiaalne eeldus selle tekkimiseks. Vastasel korral võib juhtuda et teatud maa-ala kasutatakse juba alul nii et linna tekkimisel seda ei saagi kohandada linna ehituslikeks otstarbeiks, mille all kannataks linna ehistus. See väide omab eriti suure kaalu neis paigus, kus linnade tekkimine on kindlasti etteaimatav, näiteks mäetööstuse raioones. Neil põhjusil Lääne-Euroopas tekkis maakasutamise üldplaanide idee, mis seisab selles, et teatud maa-ala kohta kus on eeldused linna tekkimiseks või olemasoleva linna arenemiseks, koostatakse maa-alade otstarbelise liigitamise ning liiklemise ja ehistuse arendamise kava. Nii tekib ja kasvab seal linn juba kavakindlalt neist loomulikkudest eeldustest, millele kava rajatud.

Eesti linnade tekkimise ja arengu tähtsaim viga seisabki selles et meie linnad on tekkinud kaootiliselt. Kõnelemata sellest et meil pole võimalust juhtida nen-

de maa-alade kasutusotstarvet, kus alevikkude ja linnade tekkimine on ettenähtav, — meil pääsevad ehitustegevust normeerivad seaduse eeskirjad maksvusele alles siis, kui linn või alev on juba olemas. Siis aga pahatihti on juba hilja.

Kui vaadelda meie linnade asetust lähemalt, siis peab tunnustama et paljud neist on asetatud mõeldavalt otstarbekohalt. Nende maa-alasid on algusest peale kasutatud niivõrd sobimatuiks otstarveteks, et linna edaspidine areng paratamatult jääb kammitsaisse.

Ehituseseadustiku eelnõu ei võinud minna sellest küsimusest mööda. Meil on üksikuid paiku kus on vastuvaidlematud eeldusi linnade tekkimiseks olemasolevatest alevikkudest (põlevkivi raioon) ja kus maa-alade otstarbelise kasutamise teel juba varakult peaks hakkama kindlustama tulevase aleviku või linna parimat arengut.

Mitmesuguseil kaalutlusil aga meie ehituseseadustiku kava ei julenud minna niikaugele, et Saksa eeskujul tuua sisse raionaalplaane laiemas ulatuses, vaid piirdus sellega et normeerib maa-alade liigitamist linnades, alevites, suvitus- ja ravituspaikades ja alevikkudes ja nende kohtade ümbruses (§§ 4, 21 j. t.).

Säärasel liigitamisel on järgmised vahenditid eesmärgid:

1) olemasoleva linna, alevi, suvitus- ja ravituspaiga või aleviku arengu juhtimine;

2) väikeste asulate (alevikkude) ettevalmistamine linnaks arenemisel — seal, kus säärase arengu eeldused olemas (näiteks Püssi ja Kohtla);

3) olemasoleva linna, alevi, suvitus- ja ravituspaiga või aleviku ümbruskonna ehitusliku kasutamise kooskõlastamine linna, alevi, suvitus- ja ravituspaiga või aleviku ehituslike huvidega (näiteks Pirit ja Tallinn).

Sisult maa-alade liigitamise kava määrab kindlaks: haljas-maa-alad, avaliku liiklemise alad, elamute maa-alad, tööstuse maa-alad ja mäetööstuse maa-alad.

Nagu sellest järeldub, kava planeerib teatud maa-ala ainult üldjoontes, suurtes jaotustes, kuna maakasutamise üksikajaline normeerimine peaks jääma asula ehitusplaani ja ehitusemääruste hooleks.

Sellega ehituseseadustiku kava teeb sammu paremuse poole praegusest juhuslikust maa-alade kasutamise viisist — sihikindla kasutamise poole. Kuigi see

samm ei ulata niikaugele nagu mõne Lääne-Euroopa riigi seadused, tahaks siiski loota et ettenähtud maa-alade liigitamise kavast jätkuks meie tarveteks, sest uute linnade tekkimise võimalused on meil kaunis piiratud, mispärast laiaulatuslikkude raionalplaanide koostamine tühjade maa-alade kohta võiks osutada liiga suure- ja võõrapäraseks. Neid tarvidusi mis põlevkivi raioonis eeldatavate alevite ja linnade oodatav tekkimine tõstab esile, suudaks rahuldada ka ehitusseadustiku eelnõus ettenähtud maa-alade liigitamise kavad.

Saabunud märkustest ehitusseadustiku eelnõu kohta selgub, et seisukohtade avaldajad pooldavad üldiselt maa-alade liigitamise kava eelnõus märgitud kujul. Arvamused lähevad lahku ainult liigitamise kavade koostamise korra ja tehnika küsimustes.

Huvitavam siin on Linnadeliidu seisukoht selles küsimuses. See kõlab kokkuvõtetult järgmiselt:

„Maa-alade liigitamise otstarve on kindlustada linna otstarbekohast planeerimist, määrates maade kasutamiseviisi aegsasti. Sisult maade liigitamise kava on sama mis planeerimisekavagi, vahe on vaid selles, et esimene käsitleb ainult üldjoontes neid küsimusi, mida teises käsitletakse detailselt. Maade liigitamine on õieti linna/alevi, üldse asula otstarbekohase kasvu eelkindlustus.

Sellastest maa-alade liigitamise kava mõistest arusaamisest on tingitud järgmised põhimõtted:

1. Maa-alade liigitamise kava peab võimaldama korrigeerida vigu, mis on tehtud linna või alevi ehistamisel, planeerimisel, kui ka maadega varustamisel (näit. Popsiseadus, Linnade ja alevite maaga varustamise seadus ja teised).

2. Maa-alade liigitamise kava peab arvestama asula objektiivsete huvidega ja käsutama neid maa-alasid, mis majanduslikult moodustavad tihedalt seotud ühiku. Seepärast tuleb panna maksma kindlustus, mis kullaldaselt garanteeriks sellaste huvide mõjulepääsemist.

Ehitusseadustiku kava järgi maa-alade liigitamise kava väljatöötamisel küsitakse Hariduse- ja Sotsiaal, Kaitse-, Kohtu- ja Sise-, Majanduse-, Põllutöö- ja Teedeministeeriumi arvamust elamute, avaliku liikumise ja rahva majanduse tarviduste, samuti tuleõnnetuste, rahvateravishoiu, omakultuuri, looduse, kunsti ja muinsuskaitse nõuete ja avaliku julgeoleku ning riigikaitse tarviduste ja huvide seisukohast. Tähendab — pea kõigilt ministereeriumitelt. Jääb ainult küsida, mida võib siis omavalitsus teha iseseisvalt, väljajamises kohalikkudest oludest ja tingimustest, kohaliku elu tundmisest?

Pole mingit kindlustust, et need arvamused oleksid asjatundlikud ja ei käiks risti vastu kohalikkudele huvidele, eriti veel siis, kui on tegemist mõne linna või aleviga, mis asub pealinnast kaugemal. Niisuguse korra ainuke kindel tulemus on kirjavahetuse kasv, kuna praktilist tööd selle läbi ei kergendata, vaid vastuoksa, raskendatakse.

Seepärast, maade liigitamise kava väljatöötamise asjakäigu lihtsustamiseks oleks loomulik ja otstarbekohane vabastada omavalitsusi kohustusest pärida kuue ministereeriumi arvamusi“.

Nagu nähtub, piirdub ka liidu märkus maa-alade liigitamise kava koostamise korra küsimustega. Mis puutub sisult sellesse märkusse, siis peab ütlema et ta on kaaluv ning eelnõu lõplikul redigeerimisel tuleb seda kahtlemata arvestada.

Välismaal toimetatud Eesti kodanikkude abielulahutamise registreerimisest.

Muude perekonnaseisumuudete registreerimise hulgas kuulub perekonnaseisumametniku kompetentsi ka välismaal toimetatud Eesti kodanikkude abielulahutuse ja abielumaksvusetuks tunnustamise registreerimine, s. o. küsimuse otsustamine kas teatavail juhtumil tunnustada või mitte välismaal toimetatud abielulahutusi

ja maksvusetuks tunnustamisi, kui asjaosalistena esineb Eesti Vabariigi kodanikke.

Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnööride § 68. (R. T. nr. 48 — 1926) on öeldud, et juhtumil kui Eesti kodaniku abielu on välismaal lahutatud või maksvusetuks tunnustatud, perekonnaseisu-

ametnik otsustab igal üksikul juhtumil temale esitatud dokumendi põhjal (prs. § 50, R. T. 191/192 — 1925) kas abielu lahutamist või maksvusetuks tunnustamist kanda perekonnaregistrisse või mitte, kusjuures oma otsuse perekonnaseisuaametnik kirjutab protokolliramatusse, tähendades ära dokumente, mis registreerimiseks esitatud. Oma otsusest perekonnaseisuaametnik annab kirjalikult ja eitava otsuse puhul ka motiveeritult teada pooltele, kes võivad eitava otsuse peale edasi kaevata administratiivkohtu korras rahukohunikule või pärast otsuses tähendatud puuduste kõrvaldamist uuesti paluda registreerimist (prs. sead. § 51 II lõige, R. T. 191/192 — 1925.).

Abieluseaduse § 34. (R. T. 138 — 1922) järgi välismaal toimetatud Eesti kodanike abielu maksvusetuks tunnustamine ja lahutamine, kui see on toimetatud koha peal maksva seadusliku korra järgi, loetakse Eestis maksvaks, kui seesugune maksvusetuks tunnustamine või lahutamine sündis ühel neist põhjusist, mis on ette nähtud abieluseaduses abielu maksvusetuks tunnustamise või lahutamise kohta, kusjuures abieluseaduses § 30. (vastastikune kokkulepe) ette nähtud põhjusel välismaal toimetatud abielulahutamise registreerimiseks Eestis on tarvilik, et mõlemad lahutatud abikaasad kinnitaksid lahutamise registreerimise palves, et abielulahutamise põhjuseks oli tõesti nende omavaheline kokkulepe.

Nagu eeltoodust näeme Eesti Vabariigi kodanikkude abielude lahutusi, mis toimetatud välismaal, on teatavali tingimused võimalik tunnustada. Erandina selles küsimuses tuleb käsitada aga abielulahutusi, mis toimetatud Nõukogude Venes. Nimelt Riigikohtu administratiivosakonna seletuse nr. 659 — 1922. järgi tuleb tunnustada Eestis Nõukogude Vene kodanikkude suhtes Nõukogude Vene kompetentsete asutiste abielulahutuse toimetusi, kuna Eesti Vabariigi kodanikkude suhtes Nõukogude Vene asutiste abielulahutuse otsusi tunnustada ei saa. Seega Riigikohtu administratiivosakonna seletusega on lahendatud Nõukogude Venes toimetatud abielulahutuste tunnustamine siis, kui lahutatud pooled on Nõukogude Vene kodanikud ja ka sel juhtumil, kui nad on Eesti kodanikud. Kuid täiesti lahendamata on küsimus, kuidas suhtuda Nõu-

kogude Vene kompetentsete asutiste otsustele sel puhul, kui üks lahutatavaist poolist on Nõukogude Vene ja teine Eesti kodanik.

Muuseas sellelaadse küsimusega tuli puutuda kokku ka Tallinna linna Perekonnaseisuaametil. Et küsimus oli tekkinud esmakordselt, pöörduiti Kohtu- ja siseministeeriumi administratiiv osakonna poole, kust seletati (admin. osakonna kiri Tallinna linna Perekonnaseisuaametile 21. mail 1931), et administratiivosakonna arvates tuleb Nõukogude Venes toimetatud abielulahutusi Eestis maksvaks lugeda kui üks lahutatavaist on Eesti ja teine Nõukogude Vene kodanik ja kui abielulahutuse põhjuseks on üks neist põhjusist, mis on meie abieluseaduse järgi abielulahutuse põhjuseks.

Siia juure võiks veel märkida, et tegelikus elus sagedasti esinevad juhtumid, kus üks abielu pooltest on Nõukogude Vene ja teine Eesti Vabariigi riikkondlane, seejuures elunedes üks Eestis ja teine Nõukogude Venes.

Puudutades abielulahutuse registreerimise tehnilist külge, tuleb märkida, et esmajoones loomulikult peab selgitatama esitatud dokumentide seaduspärasuse. Milgil tingimused ei või unustada nõutavast dokumentide legaliseerimist. Asja otsustamist võib teostada alles siis, kui kõik nõutavad asjaolud on selgitatud. Koostatavasse protokollile tuleb märkida esmajoones dokumendid, millest protokollile koostamise tarvidus tekkinud, teiseks perekonnaseisuaametniku otsuse motiivid ja kolmandaks eraldi otsus. Vajaduse korral peab asjaosalisile antama välja ärakiri motiividest ja otsusest ehk ainult otsusest — kui see asjaosalisi rahuldab.

Asja lähemaks selgitamiseks lisame siia juure ühe abielulahutuse registreerimise otstarbel koostatud protokollile ärakirja, millise koostamisel peale maksvate seaduste ja juhtnõõride on võetud arvesse ka siseministeeriumi adm. osakonna seletus 21. maist 1931. nr. 81. ning seepärast see tohiks olla analoogia loomise aluseks sellelaadsete protokollide koostamisel.

Protokoll on sisult järgmine:

13. detsembril 1930. a. saabus U. valla perekonnaseisuaametnikult Mathilde-Helene P., neiuna B., tütre Helene-Marie P. sünniakti ärakiri ühes sinna juure kuuluva kirjavahetusega, palvega, MarieHelene P. soovi kohaselt perekonnaseisuseaduse

§ 1 alusel avada erileheküljed Tallinna linna perekonnaregistris temale, Mathilde-Helene P-le ja ta tütrele Helene-Marie P-le.

Kirjavahetuses oli muuseas ka Leninigradi keskraiooni perekonnaseisuameti tunnistus Aleksander P. ja Mathilde-Helene P., neiuna B., abielulahutuse kohta, millest selgub, et ülaltähendatud isikute abielu on lahutatud 9. mail 1928., kusjuures lahutatud naisele Mathilde-Helene P-le on antud tagasi tema neiuõlve perekonnanimi B.

Riigikohtu administratiivosakonna seletuse nr. 659 — 1922. a. järgi tuleb Eestis tunnustada Nõukogude Vene kodanike suhtes Nõukogude Vene kompetentsete asutiste abielulahutuse toimetusi, kuna Eesti vabariigi kodanikkude suhtes Nõukogude Vene asutiste abielulahutuse otsusi ei saa tunnustada.

Hiljem maksmahakanud abieluseaduse § 34. (R. T. nr. 138 — 1922) määrab, et välismaal toimetatud Eesti vabariigi kodanikkude abielu lahutamine, kui see on toimetatud koha peal maksva seadusliku korra järgi, loetakse Eestis maksvaks, kui seesugune lahutamine sündis ühel neist põhjustist, mis meie abieluseaduses nähtud ette lahutamise kohta.

Arvestades eeltooduga ja asjaoluga, et Riigikohtu otsus käib ainult Eesti vabariigi kodanikkude kohta, kuna käesoleval juhtumil mees, Aleksander P. on S.N.V.L. kodanik ja naine, Mathilde-Helene P.

Eesti vabariigi kodanik ning abielulahutuseks on põhjus ka meie abieluseaduse kohaselt (abieluseaduse § 24, R. T. 138 — 1922), sest Mathilde-Helene P. on juba 1921. a. oma mehe Aleksander P. juurest Venemaalt lahkunud, asudes elama Eestisse ja abielu on lahutatud alles 1928. a. ja seepärast käsitades perekonnaseisuaduse § 50. ja 51. (R. T. nr. 195 — 1925) ning perekonnaseisuaduse juhtnõuude § 68. (R. T. nr. 48 — 1926).

OTSUSTAN: Tunnustada Leningradi keskraiooni perekonnaseisuameti poolt 9. mail 1928. a. S.N.V.L. kodaniku Aleksander P. ja Eesti vabariigi kodaniku Mathilde-Helene P., neiuna B., abielulahutuse toimetust, kusjuures lahutatud naisele antud tagasi tema neiuõlve perekonnanimi B. ja märkus sellest abielulahutusest kanda Tallinna linna perekonnaregistrisse.

Tallinnas, 1. juunil 1931.

(allkiri)

Perekonnaseisuametnik.

Nii oleks see siis lühidalt välismaal toimetatud Eesti kodanikkude abielulahutuse registreerimine Eestis praktilisest küljest. Tegelikult elus eelkäsitatud küsimuse suhtes arusaadavalt võib tekkida ka väga keerukaid probleeme, kuid sel juhtumil on mõistlikum nõutada enda arvamuse või seisukoha kinneldamiseks ka Kohtu- ja siseministeeriumi autoriteetset seletust.

Linnade ja alevite administratiivpiiride laiendamisest Soomes.

Käesoleva aasta algusest astusid jõusse nelja Soome linna ja ühe alevi administratiivpiiride laiendused. Nimelt võeti linnade ja alevi piiridesse senised eeslinnad. Seetõttu suurenesid mõne pinnad ja isegi elanikkude arv tunduvalt üle 100%.

Viiburi külge liideti Uura sadam, mis seni asus väljaspool linna piire, kuulus Johannese kogukonda. Riiginõukogu otsusega 21. augustist 1930 toodi Johannese kogukonnast Viiburi linna külge järgmised üksused: Uura sadam ümbruskonnaga, Suikkila, Puhkinsaari, Monola ja Ihola külad tervikuna ja Viiburi maa-

konnast liideti Viiburi linna külge: Ravansaari, Kuurinsaari ja Mentsinsaari küla tervikuteha ja üksikud osad Karpila külast, pealeselle veel üksikuid maa-alasid nimetatud valdadest ja Vahviala vallast. Juureliidetud maa-alal eluneb ümmarguselt 6.000 elanikku. Riiginõukogu erilise otsuse põhjal kuulus see maa-ala juba varem osalt linna korraldusesse sadama piirkonnana. Piiride laiendamine sündis linnavolikogu sellekohase palve peale, mis esitati juba 1925. aastal. Selles paluti linna administratiivpiiridesse võtta Uura seepärast, et linn omas seal juba

660 ha maad ja 1040 ha veekogude alla kuuluvat pinda. Edasi motiveeris linn oma palvet sellega, et linnal on palju rohkem eeldusi suursadama otstarbekohaseks korraldamiseks ja kasutamiseks kui neil kolmel vallal, kelle piiridesse selle maa-alad seni kuulusid, niisama suudaks linn seda ka paremini teha kui mingisugused tihedasti asustatud asulad või alevid, mis võiksid kerkida sadama ümbrusse.

Hämeenlinna piiride laiendamise otsustas riiginõukogu 13. nov. 1930. Sellega viidi Hämeenlinna piiridesse üle Aulangojärvi ja Vanajaveden vaheline maa-ala, mis varem kuulus Hämela valda. 1929. aastal oli linn palunud viia üle linna piiridesse seda maa-ala palju suuremas ulatuses, kuid et seetõttu oleks linna maa-ala mitme kilomeetri pikkuse ribana tunginud valla piiridesse, muutis linn hiljem oma otsust ja palus linna piiridesse üle tuua ainult seda osa, mis nüüd üle toodi.

Kõige tähtsamaks käesoleva aasta algusest jõusse astunud administratiivpiiride muudatustest tuleb lugeda L a p p e e n r a n t a kohta 27. veebruaril 1931 tehtud riiginõukogu otsust, millega liideti linna külge Armila, Ihala, Mustola, Kourulanmäki, Lappvesi ja Parkkarila küla. Ühes nende külade ühendamisega linnaga, moodustati ka eriline uus alev L a u r i t s a, kuhu kuuluvad eriti tihedasti asustatud osad Lappen-vallast. Asja ettekandja kava järgi pidid ka kõik need maa-alad, mis administratiivpiiride kinnitamisel määrati Lauritsa alevile, minema Lapeenranta linnale. Lauritsa alevisse kuulub ümarguselt 2640 ha pindala, kuna eeslinnade näol läks Lapeenranta linnale 1890 ha ümber. Lapeenranta linn sai eeslinnade juure 5.605 elanikku, kuna Lauritsa alevisse jäi 5.251 elanikku. Lappen vallas oli üldse 19.770 elanikku, nii et tal tuli oma senistest elanikkudest anda 28% Lauritsa alevile ja 27% Lapeenranta linnale. Lapeenranta linnal oli enne piiride laiendamist 3.258 elanikku. Ettekandja motiveeris oma ettepanekut kõikide nende maa-alade Lapeenranta linnaga ühendamise suhtes muuseas järgmiste asjaoludega: eeslinnade tekkimine just linna piiri ääres tõendab, et linnal on vaja uusi maa-alasid just nende asulate mahutamiseks. See kindlustaks linnale loomuliku kasvamise võimaluse. Uue alevi asutamise olemasoleva linna kõrvale takistab lin-

na tema arenemises. Linna tööstuse arendamiseks on vaja põhjapool linna asuvaid saari, mistõttu on tarvilik ühendada neid linnaga. Iseseisva alevi asutamise lugese ettekandja seepärast mitteotstarbekohaseks, et linna külje all olev alev kasvab linna arvel varsti suureks ja jookseb tegelikult kokku linnaga, mistõttu linna ja alevi vaheline piir läheb läbi tihedasti asustatud raiooni, kusjuures teisel pool piirjoont on sootuks erinevad heakorralduslikud tingimused; planeerimine võib sündida kummaski iseseisvas kogukonnas sootuks erinevalt, mistõttu tekib kahe tegelikult kokkukuuluva kogukonna piiril ebakooskõlaline üleminek. Seega oleks kahes kõrvutiasuvas majas, mis kuuluvad teine teisele poole piiri, kummalgi sootuks erinevad maksud; need võivad aga tekitada arusaamatusi elanikkonnas ja aja jooksul koguni kujuneda rasketeks konfliktideks. Tulekaitsenõuded ja ehitusemäärustikud võivad kummaski kujuneda sootuks erinevalt, kuna need kaks kogukonda niisuguse tegeliku ühikuna ometi mõjustavad teineteist vastastikku. Tegelikult oleks lihtsalt ühes asulas kaks valitsust. Kui aga need asulad siiski peaksid teotsema ja elama tarvilikult ühiste põhimõtete järgi, siis vajaks see eriti tihedat koostööd, mis aga kahe iseseisva omavalitsuse vahel ei ole kerge saavutada ja seda tarvilikult kestvalt kindlustada. Niisuguste raskuste ette ei peaks asulaid asetama kui ülesaadatud vajadused seda ei sunni. Üldse leidis ettekandja, et ainuke õige ja otstarbekohane lahendus Lauritsa küsimusele on kogu selle maa-ala ühendamine Lapeenranta linnaga. Kava kinnitamise juures ei arvestatud aga neid ettekandja poolt ettetoodud asjaolusid, vaid peeti siiski otstarbekohasemaks moodustada iseseisev Lauritsa alev, milline kava siis ka käesoleva aasta algusest teostati.

Savonlinna piiride laiendamise küsimuse otsustas riiginõukogu 18. juunil 1931, millega Säämingi kogukonnast viidi üle Savonlinna piiridesse külad Aholahiti, Heikinpohja, Kaartilanranta, Kosola, Tolvanniemi ja Pihlajaniemi, muist neist osaliselt. Ettekandja motiveeris nende maa-alade ühendamist linnaga muuseas järgmiste asjaoludega: Savonlinna juures ei saa rääkida eeslinnadest selle sõna harilikus mõistes, sest seal ei leidu tihedasti asustatud alasid, nagu oleme harilikult harjunud nägema teiste linnade ja alevite

ümber, välja tuleks vaid arvata läänepoolne külg ja linnast kaugemal asuvad raioonid, kus on olemas harilikud eeslinnad. Eeslinnade tekkimine linna ümbruses oli aga teadlikult välditud linna poolt sel teel, et linn omandas enesele linna ümbruses asuvad maa-alad, kuhu ta siis ka ei lasknud tekkida kaootilisi asulaid. Viimased tekkisid väljaspoole linnale kuuluvaid maa-alasid ja läänepoolse, kus linnal ei olnud maid. Mitte ka nende väljaspool linna maid asuvate ja läänepoolsete eeslinnade korraldamine ei kutsunud esile linna administratiivpiiride laiendamise küsimuse, vaid selleks sundis ehitusekruntide ja tööstuseraioonide puudumine linnas, mistõttu linn oligi sunnitud omandama maid väljaspool linna piire ja sinna paigutama tööstuseid. Liin oligi suurema osa (80%) nende maade omanik, mis nüüd võeti linna piiridesse. Endine linna territoorium oli aga juba täielikult asustatud ning hoonestatud kuni viimase võimaluseni. Ettekandja toonitas, et juba see asjaolu et linn sel teel on omandanud valdadesse kuuluvaid maid ja oma tööstuse paigutanud Säämingi vallas asuvatele linna maadele, on küllaldane tõendus, et linn vajab maid oma administratiivpiiride laiendamiseks. Linna piiride kindlaksmääramisel peeti silmas, et linna administratiivpiiridesse kuuluksid kõik need maad, mis linn oli varem juba omandanud, niisama ka linna maade ümber juba tekkinud tihedasti asustatud asulad kui ka nende kasvamiseks ettenähtud raioonid, nii et linnal oleks võimalik juba algusest peale panna maksma kindlat korraldust kasvavate asulate suhtes. Administratiivpiiride laiendamisega võeti linna piiridesse ümmarguselt 1680 ha, millel 1930. aastal elunes 2.009 elanikku, kuna samal ajal elunes Savonlinnas 4.531 elanikku.

Salo aleviga ühendati riiginõukogu otsusega 18. juunist 1931 osa Haliko ja Uskela valda kuuluvaid maa-alasid. Ettekandja motiveeris maa-alade üleviimist valdade piiridest linna piiridesse asjaoluga, et alevil polnud enam maid elamute alla anda, kuna kõikide alevi ümbruses asuvate teede äärde olid aja jooksul tek-

kinud tihedasti asustatud ja korraldamata asulad, mis tõendab et alev vajab oma normaalseks arenemiseks juure uusi maa-alasid. Nende tihedasti asustatud maa-alade üleviimine valdadest alevi piiridesse kergendab valdade tööd, võttes neilt vajaduse erikorralduste maksmapanemiseks erilaadsete asulate kohta, kuna see ühtlasi võimaldab alevil luua ühtlast korda kogu ümbruskonna tihedasti asustatud maa-alade jaoks ja neid maid otsustabekohaselt valitseda. Uute piiride kindlaksmääramisel toonitas ettekandja, et uued piirid peavad olema nii laiad, et need haaraksid kõik praegused tihedasti asustatud maa-alad ja ka need alad, kus on ette näha tihedamaid asulaid tulevikus, vähemalt lähemal ajalgi, et hoiduda uute korraldamata eeslinnade tekkimisest alevi ümber varsti. Et alevi ümbruskonna maa-alad on soodsad hoonestamiseks ja alevist viivad teed kõikidesse külgedesse, siis tuleks ka alevi piirid laiendada kõikidesse külgedesse võrdset, peale merepoolse külje, kus piir tuleks viia natuke kaugemale, nii et see ulatuks rannani, ning et alevil oleks võimalus areneda mereeni, sest mere ja lahe rand on alevile tarvilik laadimiskohana ja uute tööstuste rajamiseks. Teistes külgedes soovitas ettekandja viia alevi piirid ümbritseva mäestikuni, mis moodustab alevile loomuliku piiri. Kooskõlas selle kavaga omandas alev juure 1729 ha pinda, millega ta kogupind on nüüd 1803 ha ehk ümmarguselt 18 ruutkilomeetrit. Seega ta kuulub veel alles keskmiste alevite hulka, sest teistel alevitel on maad, näiteks Keraval — 39,2, Hyvinkääl — 47,6, Riihimäkil — 125,4, Forssal — 151,1, Lohjal — 14,5 ja Valkeakoskil — 19,8 ruutkilomeetrit. Salo elanikkude arv tõusis administratiivpiiride laiendamise tagajärjel 1.698. elanikult 4.975. elanikule. Ühes sellega tõusis ka maksumaksjate arv tunduvalt. Eeslinnade ümberkorraldamine toob ka aga alevile kaasa suuri kulusid, kuid et on võimalik lükata osa nende tööde teostamist kaugemate aastate peale edasi ja teostada neid aeg-ajalt, arvab ettekandja, et see ei sünnita alevile ülesaamatuid raskusi.

Läti Linnadeliidu 1931. aasta tegevuse aruanne.

1931. a. lõpetas Läti Linnadeliit oma viienda tegevusaasta. Aruandeaastal kasvavas Liidu liikmete arv vastloodud Zilupe linna liikmeksastumisega 58-le. Liidu juhatuse valimised Liidu aastakongressil 13. veebruaril 1931 ei toonud olulisi muudatusi selle isiklikus koosseisus. Liidu juhatuse esimeheks oli aruandeaastal dipl. ins. J. Jagar, abiesimeheks N. Sudmal, liikmeteks dr. O. Vikšnin, H. Asaris, E. Radzin, K. Bumeister ja N. Astanovski.

Nagu varemmail aastailgi oli Liidu möödunud aruandeaasta peamiseks tegevuseks linnade huvide kaitsmine seadusandlikes ja valitsusasutis, kui ka osavõtmine uute seaduse-eelnõude väljatöötamisest, kogukondade instrueerimine mitmesuguseis kommunaaltegevusse puutuvais küsimis ja selle tegevuse otstarbekohase kujundamise alal, linnaomavalitsuste vahelise koostöö edendamine.

Möödunud aastal loodusõnnetused suuredasid ka linnavalitsuste kulusid. Daugava (Düüna) kevadine üleujutus tekitas määratu suurt kahju Kraslava, Griva, Daugavpils, Jekabpils, Krustpils, Līvane, Jaunjelgave ja Plavinase linnule. Et aidata üleujutuse läbi kannatanud linnade omavalitsusi ja et selgitada olukorda kohapeal, Linnadeliit saatis oma esindaja vastavaisse linnusse. Selgus, et mainitud omavalitsuste üldkahju ulatas umbes 160.000 latini ja võrdus Grivas — 57%, Jekabpilsis — 34%, Kraslavas — 9%, Jaunjelgavas — 9%, Līvanis — 8%, Krustpilsis — 7%, Plavinases — 5% aastaeelarve summast.

Tugedes kogutud andmeile, Linnadeliit pöördus valitsuse poole palvega anda kiiret abi ja esitas nõudmise, et valitsus määraks üleujutuse läbi kannatanud omavalitsusile laekumata jäävate maksude tõttu eelarve puudujäägi katteks 60.000 latti riigi toetisena ja võtaks uulide katete uuendamise kulud riigikassa kanda, milleks kuluks umbes 70.000 latti. Kahjuks rahuldati Liidu nõudmised vaid osaliselt.

Majandusliku kriisi tõttu Lätis, milline omandas terava kuu, oli selge et ka linnaomavalitsused pidid arvestama tunduvate puudujääkidega tulude-eelarve täitmisel. Liidu poolt kogutud andmed linnade rahandusliku seisukorra kohta näitasid, et paljud linnad juba 1931. a. lõpul peavad arvestama suurte puudujääki-

dega, milliste katmiseks ei jatku kulude piiramisest.

Seepärast Linnadeliit pöördus valitsuse poole palvega lubada laenu, samuti ka võimaldada laenude tagasimaksu ositi. Kuna majanduslik kriis aina süvenes, oli näha ette et linnad pörkavad kokku ülepääsematute raskustega. Seetõttu Linnadeliit korraldas oktoobris 1931 linnade rahanduslikkude juhtide konverentsi, kus tulid arutusele Liidu rahandussektiooni poolt väljatöötatud esitised linnade rahanduslikkude raskuste pehmendamiseks.

Ülesseatud teesised kuulusid kahte gruppi. Esimesse kuulusid esitised, milliste elluviimine oleneb linnade eelarvete ümberkujundamisest ja kõigi kulude võimalikust piiramisest; teise — esitised maksvate seaduste muutmiseks.

Tähtsaimaina ülesseatud teesiseist võiks mainida järgmisi:

1) linnad peaksid iseseisvalt korraldama oma ametnikkude ja tööliste kindlustamist õnnetusjuhtumite vastu, samuti ka arstiabi andmist, mis oleks kogukonnile rahanduslikult tulus;

2) linnule soovitatakse:

- a) kuni edaspidiseni mitte alata uute hoonete ehitamist,
- b) pöörduda rohkem tähelepanu linna pindala otstarbekohasele kasutamisele; 1) renditada väikesemaid krunte isikuile, keda ähvardab tööpuudus; 2) renditada linna mõisad juhtumil kui need ei anna tulu;

3) tuleb seada sisse kogukondlik tükeldamismaks. Kinnisvarade väärtuse juurekasvu maksu seadus tuleb muuta, et maks antaks sisseseadete ehitamiseks;

4) linnade varustamine elektrienergiaga peab võetama võimalust mööda omavalitsuste kätte. Väikese volutarvitamise puhul peab võimalikult loobuma uute jõujaamade ehitamisest ja korraldama voolusaamist juba olemasolevaist jaamust. Elektrijõujaamade ja liikimisvahendite kasutamist tuleb teostada kaubanduslikel põhimõtetel;

5) linnakoolide õpetajaile ei tule maksta kõrgemaid palku kui seda saavad riigikoolide õpetajad. Tuleb koondada koole;

6) kuna linnad rahanduslikkude raskuste tõttu pole võimelised tasuma ka osi-

ti tagasimakstavaid laene, tuleb paluda valitsuselt vastavat moratooriumi;

7) avalikkude tööde korraldamiseks töötä tölisile teenistuse muretsemiseks määratud summadest tuleb anda kogukonnale $\frac{2}{3}$ toetisena ja $\frac{1}{3}$ — protsentideta laenuna.

8) Elatusmiinimumi tuleb alandada üldise sissetulekumaksu arvestamisel.

9) Omavalitsusile tuleb anda viinamüügi ainuõigus.

10) Haiglate taksid peavad olema sellesed, et nad kataksid omakulutise. Omakulutise vähendamiseks peab teostatama suurimat kokkuhoidu.

Liidu nõukogu poolt kinnitatud teesised tehti teatavaks kõigile omavalitsusile soovivaaldusega teostada võimalust mööda majanduskavade ja eelarve ümberkujundamisel neid esitisi, millede elluviimine onelene täiel määräl omavalitsusist.

Edasi pöördus Liidu juhatus valitsus- ja seadusandlike asutiste poole esitise- ga, et saavutada nende otsuste elluviimist, millised on seotud vastavate seaduste muutmise- ga.

Ühenduses kriisimaksu sissetadmise- ga Linnadeliit võttis oma esindajate kau- du osa seimi vastavate komisjonide koos- olekuist ja viis läbi nõude, et osa maksust langeb omavalitsuste kasuks, kuna oma- valitsuste rahanduslik olukord on sama raske kui riigi omagi. Kuid kahjuks pol- nud Linnadeliidu põhjendatud esitisel mingit tagajärge. Majandusliku kriisi süvenemisega Linnadeliit pidi pühendama palju energiat võitluseks tööpuudusega linnus. Juba 1. detsembriks 1931. töötute arv linnus oli tõusnud ümmarguselt 25.000-ni.

Tööpuuduse probleemiga Linnadeliit tegeles ka juba varem aastail ja alates 1928. aastast Liidu juhatus on korduvalt pöördunud valitsuse ja seimi poole, et mõjutada tööpuuduse vastu kindlustamise seaduse avaldamist. See pole aga kahjuks seni teostunud ja ehkki võitlusele tööpuu- duse vastu peaks vaatama esimeses jär- iekorras kui riigi ülesandele, see ikka ei koormab veel linnu, vaatamata sellele et rahalisest küliest need on absoluutselt võimetud kandma seda koormat. Ka pole kõrvaldatud ebaloomulik näht, et ajal mil tööpuudus riigis on äärmiselt terav, maal põllunduse alal tegeleb veel hulk töölisi- välismaalasi. Samuti pole hoolitsetud elu- järje parandamise eest maal; sotsiaal- kindlustus, korteriküsimus jne. ootavad

ikka veel lahendamist. Linnadeliit töötas välja oma teesised tööpuuduse vähenda- miseks, mille esimene osa käsitab abiand- mise organiseerimist töötule, teine — see- vastu — näitab teed töötuleku likvidee- rimiseks. Linnadeliidu teesised esitati valitsusele ja seadusandlikele asutisile.

Vaieldav saavutis tööpuuduse küsimu- se lahendamise alal on töötute fondi asu- tamise seadus, milline lubab oletada et leitakse suuremaid võimalusi töö muret- semiseks töötule.

Mis puutub sotsiaalse hoolekande kü- simusse, siis möödunud aastal Linnadeliit seadis üles nõude, et seadusega riigile kuuluvad kohused sotsiaalse hoolekande alal täidetaks täies ulatuses. Kahjuks jäi ka see tagajärjetuks. Kohused sotsiaalse hoolekande alal langevad linnaomavalit- susile seda raskemini, et maakogukonnad kulutavad seks äärmiselt vähe ja seetõttu abitarvitajad valguvad linnusse. Sotsi- aalse hoolekande tsentraliseerimiseks ja korraldamiseks Linnadeliit seadis üles järgmised teesised ja esitas need valitsu- sele:

1) Sotsiaalse hoolekande tsentralisee- rimine peab haarama ühtlaselt nii linna- kui maaomavalitsusi.

2) Sotsiaalse hoolekande lõplikku la- hendamist peab teostatama üldise vana- duskindlustuse teel.

3) Esimeseks sammuks sotsiaalse hoo- lekande tsentraliseerimise alal oleks üht- laste põhimõtete ülesseadmine tehnikas ja sotsiaalses toetamises.

4) Lahtist hoolekannet peab võimali- kult likvideerima. Selle asemele peab as- tuma kinnine hoolekanne. Omavalitsu- sed kel pole oma vanadekodusid, peaksid ühisel jõul asutama varjupaiku töömajade ja metsaasundite näol.

5) Vanadekodud peaks asuma võima- likult väljaspool linnu. Samuti ebaühtla- selt on korraldatud sotsiaalne abiandmine haigusjuhtumite puhul. Vastavalt maks- vaile seadusile kõik palgalised töölised ja ametnikud, arvatud välja riigiametnikud, on kindlustatud haigekassades, kes saa- vad oma sissetulekuid tööandjailt, tööli- silt ja riigilt. Hoopis teisil põhimõtteil on loodud maaelanikele arstiabi andmise seadus. Need maksavad vaid teatud osa arstimite hinnast, samuti ka arstiabi and- mise eest, suurema osa maksavad riik ja omavalitsused. Väljaspool neid kategoo- riaid on aga veel võrdlemisi suur osa va- randuslikult kindlustamata linnaelanikke,

kes pole kindlustatud haigekassades ja kes haigusjuhtumite puhul võivad saada abi linnaomavalitsuste sotsiaalhoolekandenasutiste kaudu, milline asjaolu jällegi koormab rängasti kogukondi.

Selle küsimuse arutamisel Linnadeliit seadis üles ja esitas valitsusele järgmised teesised:

1) On ebaõiglane jätta igasuguse sotsiaalse abita haigusjuhtumite puhul linnaelanikke, kes pole kindlustatud haigekassades.

2) Sotsiaalset abi haigus- ja õnnetusjuhtumite puhul peab antama kõigile riik-kondlasile ühtlase põhimõtte alusel.

3) Sotsiaalse abi andmine haigus- ja õnnetusjuhtumite puhul peab olema organiseeritud nii, et koormis mida kannavad riik, omavalitsused ja üksikud kodanikud, vastaks igapäevasele maksuvõimele; sel juhtumil oleks abi reaalne, vastasel korral oleks ta vaid teoreetiline.

4) Seadus haigus- ja õnnetusjuhtumite puhul antava abi kohta peab olema võimalikult elastiline, et elanikud saaksid ülemäärast reaalset võimaldatavast abist.

Linnadeliit on pidanud korduvalt tegelema liikimiseaduse ja korrapärase auto-liikimise juhendite väljatöötamise küsimustega. Kahjuks viidi need ellu vaid osaliselt. Täienduseks tuletoetuseadusele tuletoetuse nõukogu töötas välja juhendi toetuse kohta, mida omavalitsused peavad andma vabatahtlikule tuletoetajele.

Juhendi projekt saadeti arvamuse avaldamiseks ka Linnadeliidule ja see tegi järgmisi märkusi:

1) Toetust võib anda vaid neile vabatahtliku tuletoetuse organisatsioonidele, kelle tegevuse vastav omavalitsus on tunnustatud rahuldavaks.

2) Toetust antakse vaid sel määral, kui seda lubab omavalitsuse eelarve ja sedagi linnavolikogu otsusel. Toetust võib kasutada vaid teatud otstarbeks ja kontrolli õigus peab kuuluma omavalitsusele. Neist märkusist võeti vastu vaid esimene.

Omavalitsusasjade-departemang pöördus omavalitsuste poole ettepanekuga töötada välja kava linnaametnikkude liigitamiseks kategooriasse ja nende palganormid.

Seepeale Linnadeliit töötas välja üldise kava linnaametnikkude palga alammäärade kohta linnus kuni 15.000. elanikuga, kusjuures ametnikud liigitati 12. kategooriasse, linnad — 4 gruppi (I — kuni 2000, II — 2000—4000, III — 4000—8000, IV —

8000—15.000. elanikuga). Kava kinnitati Liidu nõukogu poolt ja saadeti kõigile linnadele arvamuse avaldamiseks.

Väga palju Linnadeliit tegeles ka küsimustega, mis puudutasid uut linnaseadust. Kuna möödunud aastal omavalitsusorganite valimisi toimetati esmakordselt uue linnaseaduse järgi, avaldas omavalitsusasjade-departemang sellekohase juhendi, mille väljatöötamisest ka Linnadeliit võttis osa.

Arvamuste lahkuminekut põhjustasid uue linnaseaduse määrused, millised käsitasid linnaeetvalimisi, ja nimelt küsimus kas linnaeetvalimisi peab valitama linnaõunikkude seast või väljaspool neid. Linnadeliidu juhatus oli arvamusel, et tuleks tuua selgust vastava seaduse muutmise teel, kuna aga liidu nõukogu arvamused linnaeetvalimise korra kohta poolisid, ei võetud vastu mingit otsust.

Möödunud aastal töötati välja hoolekandeministeeriumi tervishoiu-departemangu poolt seaduseelnõu Kemeri (Kemerni) tervistuskoha omavalitsuse likvideerimiseks. Selle järgi pidi linna valitsemise minema erilise tervistuskohavalitsuse kätte. Linnadeliit saatis ses asjas valitsusele protesti, milline aga jäeti tagajärjeta.

Kaunis intensiivselt teotsesid möödunud aastal ka Linnadeliidu mitmesugused sektioonid, kusjuures suurem osa sektioones ettevalmistatud küsimusi tuli arutusele ka liidu nõukogus ja juhatuses. Intensiivimat tööd tegi rahandussektioon. Selle poolt töötati välja uue linnaseaduse rahandusliku osa kava ja see esitati seimi omavalitsusasjadekomisjonile.

Palju vaeva nõudis ka konkreetsete ettepanekute väljatöötamine linnade terava rahandusliku kriisi pehmemdamiseks.

Mis puutub kommunaalhariduse sektioonis, siis käsitas see järgmisi tähtsaid küsimusi:

1) Linnade arhiivide tsentraliseerimine. Sektsioon leppis kokku riigiarhiiviga, et linnade arhiivid koondatakse riigiarhiivi juure. Arvestades sellega, Linnadeliidu juhatus pöördus kõigi omavalitsuste poole ettepanekuga anda üle oma vanad arhiivid riigiarhiivile ja kanda hoolt uue aja arhiivmaterjalide parema hoidmise eest, ja need viimased anda 10. aasta pärast riigiarhiivile üle.

2) Endiste aastate eeskujul Linnadeliit korraldas ka möödunud aastal kursusi omavalitsusametnikele, kusjuures kursus-

te kava väljatöötamine ja nende organiseerimine oli kommunaalhariduse sektsiooni ülesandeks. Sektsioon pidas soovitatavaks korraldada kursusi 1) linna nõunikele ja sekretärele, 2) revisjonikomisjoni liikmeile ja raamatupidajaile. Liidu juhatus otsustas alul korraldada kursusi mõlemale ülalmainitud ametnikkude liigile, hiljem aga oli rahanduslikel põhjusil sunnitud loobuma kursuste korraldamisest revisjonikomisjonide liikmeile ja raamatupidajaile. Et soodustada provintsi-linnade ametnikkude osavõttu kursustest, Liit asutas internaadi, nii et ülalpidu Riias maksis kursulasile võrdlemisi vähe. Peale selle Liit reserveeris internaadis 13 tasuta kohta väikeste linnade ametnikele; kursused olid tasuta ja neist võttis osa 43 isikut 26. linnast.

3) Kommunaalhariduse sektsiooni algatusel Linnadeliit pöördus Läti ülikooli valitsuse poole ettepanekuga asutada õigus-majandusteaduskonna juure eriline osakond omavalitsus- ja riigiametnikkude väljaarendamiseks ja ettevalmistamiseks, kusjuures osakonna õppekava käsitaks peamiselt omavalitsustöö praktilist külge. Esimeseks sammuks sellase „ametnikkude — teaduskonna“ organiseerimise töös oleks ettepaneku kohaselt alaliste kursuste korraldamine ülikooli õppejõudude juhatusel.

Ülikool suhtus Liidu ettepanekusse heatahtlikult ja tegi vastavale teaduskonnale ülesandeks esitada konkreetne kava, kuid majanduslik kriis lükkas selle kava teostamise teadmata ajaks edasi.

Liidu ehitussektsoon käsitas peamiselt küsimust, kuidas tõsta ehitusajanduse üldist taset linnus. Ehitussektsooni poolt selle küsimuse kohta väljatöötatud teesised sisaldasid järgmisi tähtsaid märkusi:

1) Peaks töötatama välja kohalikele oludele sobivaid musterehitus-projekte ehituse üksikasjaliku kirjeldusega, materjalide loeteluga ja kulude eelarvega. Omavalitsused peavad kandma hoolt ehituskavade levitamise ja populariseerimise eest.

2) Peaks kirjastatama kergestiarusaadavaid ehitustehnilisi käsiraamatuid, milles kirjeldatakse üksikasjalikult ehitusviisi, ehitusmaterjalide omadusi jne.

Käsiraamatud peaks kirjastama Linnadeliit koos arhitektide organisatsiooniga.

3) Peaks korraldatama ettekandeid ja levitatama lendlehti mitmesuguste ehitusviiside ja nende tulutoovuse kohta. Ettekandeid peaks korraldama Linnadeliit koos vastavate omavalitsustega.

4) Peaks püstitatama musterehitisi materjalist, mis annaks kulude suurimat kokkuhoidu. Musterehitiste püstitamiseks peaks äratatama eraisikute huvi, kusjuures sellaseil juhtumeil ehitustehniline järelevalve oleks tasuta. Samuti peaks omavalitsused ja hüpotekpangad andma suuremaid laene või koguni rahalist toetist.

5) Linnus peaks seatama sisse ehitusjärelevalve ja nimelt: a) suuremais linnus — asjatundjate ametisse palkamise teel; b) väikesemais linnus — asjatundjate konsultatsiooni teel, kellele ehitusprojektid saadetakse heakskiitmiseks.

Ehitussektsoon tegeles ka küsimusega, kuidas otstarbekohasemalt korraldada uurimust uute ehitusviiside leidmiseks ja Linnadeliidu algatusel määrati seks eriline komisjon siseministeeriumi ehitusvalitsuse juure. Mis nüüd puutub linna-omavalitsuste ja nende ametnikkude instrueerimisse, siis Linnadeliit alustas möödunud aastal ka instrueerimist linnade asjaajamise alal. Linnade asjaajamise reorganiseerimise edendamiseks Linnadeliit kirjastas koguka väljaande kantselei-reformi kohta omavalitsus- ja riigiasutis-sis.

Instrueerimist raamatupidamise alal jätkatakse ja see annab kaunis rõõmustavaid tagajärgi.

Et luua tihedamaid sidemeid linnategelaste vahel, Linnadeliit korraldas eelmiste aastate eeskujul ka suvel 1931. ekskursiooni Dobele, Salduse, Kuldiga, Aizpute ja Liepaja linnadesse.

Mis puutub läbikäimisse välismaaga kommunaaltegevuse alal, siis see on eriti elav Balti sõprusriikides — Eesti ja Leedu — linnadeliitudega. 5. ja 6. septembril 1931. a. peeti Tallinnas II. Balti riikide Linnadeliitude konverentsi, millest võttis osa ka Läti Linnadeliidu juhatus, nõukogu ja revisjonikomisjoni liikmeid, eesotsas esimees J. J a g a r'iga ja abiesimees N. Sudmal'iga.

TRÜKIST ON ILMUNUD

E. Ross'i koostatud
„Eesti Maksuseadused“

306 lhk. Hind 4 kr.

Raamat sisaldab kodifitseeritud Maksustamiskorralduse, Tulu-, Äri-, Rahakapitalide, Kinnisvarade, Tempel-, Pärandus-, Kinnistus-, Maiusainete ja Omavalitsuste maksude seadusi praegu maksval kujul.

Kuna meie maksuseadused on laialipaisatud Riigi Teatajates, Vene seaduste ja valitsuse määruste ja korralduste kogudes, milliseid Eestis leidub üldse ainult mõni üksik eksemplar, siis on nende käsitamine laiemale rahva hulgale äärmiselt raskendatud.

Selletõttu on „Eesti Maksuseadused“ hädatarvilik käsiraamat kõigile kohtu- ja administratiiv-asutustele, linna-, alevi-, valla- ja maavalitsustele, õigusteadlastele, pankadele, kontoritele, kaubandus-tööstus ja ühistegelestele ettevõtetele, sest nad võimaldavad kiiresti orienteeruda maksvates seadustes.

Tellimistega palutakse pöörata J. ZIMMERMANN'I TRÜKIKOTTA, TALLINNAS, LÜHIKEJALG Nr. 4. TELEF. 429-24.

Tallinna Linnapank

asub nüüd

Suure ja Väikse Karja tän. nurgal

(end. Kommertspanga ruumides)

Kõnetraadid: Juhatus 443-40, 427-19, 448-39

Kodune keskjaam 426-75

Pank toimetab kõiki pangaooperatsioone sise- ja välismaal.

— Suures valikus —

igasugu Inglise kalevikaupu naiste- ja meesterahvastele

Alati saadaval:

Naisterahvastele plüüsi, mantli-, kleidi- ja pesuriideid. Kõiksugu siid-, poolsiid ja puuvillaseid voodririideid. Crépe de chine'i ja crépe georgette'i.

Meesterahvastele igaks hooajaks ülikonna-, palitu-, püksi-, pesu- ja igasugu voodririideid.

Müük suurel ja väiksel arvul.

Soovitab suures valikus

INGLISE MAGASIN

H. GUTKIN

Tallinn, Viru t. 4. Kõnetr. 436-46

PLEKITÖÖSTUS

G. LINHOLM

TALLINN V. KALAMAJA 32

TELEFON 439-93

Suurim ja täielikum oma sisseseade poolest Eestis.

Valmistab igasuguseid plekkartikleid ning teeb kõiksuguseid väljastantsimistöid nii trükitud, värvilisest kui ka valgest plekist.